

Küçük Kara Balık ve Küçük Prens Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Temel Beceriler, Değerler ve 4. Sınıf Kazanımları Açısından İncelenmesi

Şükran CALP

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı

Mehrali CALP

Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Türk Eğitim sisteminin temel amacı, değerler ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Eğitim etkinlikleri için kullanılmakta olan edebî eserler, eğlendirirken eğitmesi ve eleştirel-sorgulayıcı düşünmeye hazırlaması özellikleriyle oldukça önemlidir. Küçük yaşta okuma alışkanlığı edinip nitelikli yapıtlarla tanışan bireyler, okudukları edebî eserler yoluyla üst düzey düşünme becerileri geliştirdiği gibi kendilerini ve çevreyi daha yakından keşfetme imkanı bulurlar. Edebî eserlerle yapılan eğitimin sağladığı olası olumlu çıktılara somut bir örnek teşkil etmesi açısından bu çalışmada Exupery'nin *Küçük Prens ve Samed Behrengi*'nin *Küçük Kara Balık* adlı kitapları değerlendirilmiştir. Behrengi'nin kitabı, kendini, yaşamı ve dünyayı tanıma ve öğrenme süreci içindeki insanı anlatmaktadır. Benzer şekilde Exupery'nin *Küçük Prens* adlı kitabı da dünyayı doğru okuyamayan yetişkinlere çocuk gözüyle aydınlatıcı ipuçları verir niteliktedir ve artık bir klasik durumundadır. Çalışmanın amacı, Exupery'nin *Küçük Prens ve Samed Behrengi*'nin *Küçük Kara Balık* adlı kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki temel beceriler, değerler ve 4. sınıf kazanımlarına dair bir içeriğe sahip olup olmadığını belirlemek ve bu yolla söz konusu kitaplarla yapılan eğitimin, uygulanan programı destekleme düzeyine dair fikir sahibi olmaktır. Araştırmanın çalışma grubu, "*Küçük Kara Balık*" ve "*Küçük Prens*" kitaplarıyla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndan oluşmaktadır. Sonuçlar, söz konusu kitapların ilkökul öğrencileri için bir ders malzemesi olarak kullanılması noktasında teşvik edici veriler sunmaktadır.

Keywords: Küçük Kara Balık, Küçük Prens, edebî eser, değer, beceri, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

Giriş

Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle canlı hale getiren insanlara bağlı olduğu tartışma götürmez bir gerçektir. Bu yüzden eğitim sistemimiz, her bir üyesine ahlaki değerlere uygun kararlar alma ve bunları davranış haline getirme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket eder.

Bu amaca hizmet etmek için okullarımızda çeşitli yöntem ve teknikler uygulanmakta, birçok araç-gereç ve materyal işe koşulmaktadır. Bu bağlamda edebî eserler, eleştirel okuma, eleştirel yazma, metin tamamlama ve tahminde bulunma gibi çeşitli öğretim teknikleriyle birlikte ele alınarak beceri ve değer eğitiminde kullanılabilir alternatif materyaller olarak düşünülebilir. Başka bir ifadeyle öğrenciler, edebî ürünlerdeki kahramanlar ya da olay örgüsü aracılığıyla çeşitli beceriler ve değerler hakkında düşündürülebilir ya da bilgilendirilebilir.

Küçük yaşta okuma alışkanlığı edinen ve nitelikli yapıtlarla tanışan öğrenciler, okudukları edebî eserler yoluyla üst düzey düşünme becerileri geliştirdiği gibi kendilerini ve çevreyi daha yakından keşfetme imkanı bulurlar. Edebî eserlerle tanışan, onlara dokunan birey, insanların çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme eğilimlerini keşfeder, özdeşim kurma yeteneği oluşturur. Edebî eserler insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi noktasında önemli rol oynamaktadır (Karatay, Destebaşı ve Demirbaş 2015).

Bu açıklamalara somut bir örnek teşkil etmesi açısından bu çalışmada Exupery'nin *Küçük Prens ve Samed Behrengi*'nin *Küçük Kara Balık* adlı kitapları değerlendirilmiştir.

Küçük Prens, hem ülkemizde hem de dünyada önemli bir edebî eser olarak görülmektedir. Küçük Prens 1946 yılında yazılmasına rağmen, günümüzde hala ilgi gören eserler arasındadır. Kitapta Afrika üzerinde yolculuk yaparken uçağının motorunun bozulması üzerine çöle zorunlu iniş yapmasıyla başlayan serüvende yazarın, çölün ortasında yapayalnızken karşılaştığı Küçük Prens'le olan birlikteliği anlatılmaktadır. Yazar, uyurken “Bana bir koyun resmi çizer misin?” diyen Küçük Prens'in sesiyle uyanır. Karşısında ilginç, minik biri durmaktadır. Bu, Küçük Prens'tir ve o kendi gezegeninde tek başına yaşamaktadır. Biri sönmüş ikisi hala lavlar püskürten üç tane yanardağı ve hiçbir gezegende bulunmayan eşsiz güzellikte bir tek de çiçeği vardır.

Küçük Prens bilgilerini arttırmak için yaptığı değişik gezegenlere yolculuğunda yaşadıklarını pilota anlatmaya başlar. Gittiği gezegenlerin birinde her şeyi yönettiğini ve kontrol ettiğini düşünen bir kral, diğerinde kendini beğenmiş bir adam, bir başkasında sürekli sayılarla ve hesaplamalarla uğraşan bir iş adamı, birinde devamlı fenerini yakıp söndüren bir fenerci ve birinde de devamlı içen bir sarhoşla karşılaşır. En sonuncu gezegende buluşlarını kaybeden bir kaşife rastlar. Kaşif ona dünyaya gitmesini söyler. Böylece prensimizin gittiği yedinci gezegen dünya olur. Dünyada bir tilkiyi evcilleştirir. Tilki ona bir sır verir: En iyi yüreğiyle görebilir insan. Gözler asıl görülmesi gerekeni göremez.” Diğer gezegenlerde gördüğü karakterlerin aynısının dünyada binlerce olduğunu görür. Böylece bir yıl kaldığı dünyadan kendi gezegenine dönmek ister. Çünkü orada çok özlediği, çok sevdiği ve bakmakla yükümlü olduğu bir çiçeği vardır. Aslında o çiçekten dünyada binlercesi vardır ama büyükler çiçeklerinin kıymetlerini bilemezler.

Ayrılık pilotumuz için zor olur çünkü aradığı konuşma arkadaşını çok geç bulmuştur. Küçük Prens gezegenine döner. Pilot olan yazarımız da uçağı tamir edip ülkesine döner. Hiçbir zaman Küçük Prensi unutamaz ve olaydan altı yıl sonra bu hikayeyi kaleme alır. Yazar, kitabın kahramanı olan Küçük Prens aracılığıyla insanların yanlışlarını ve büyüdükçe kaybettiklerini çocuk bakışıyla vurgular.

Küçük Prens, genel anlamda arkadaşlık, iletişim, sorumluluk, sevgi, zaman yönetimi gibi değer ve beceriler açısından zengin örnekler sunması yanında yetişkinlere de çocuk gözüyle değerlendirebilecekleri farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır. Kitap, okuyucuyu yetişkinlerin

zamanla yaratıcı düşünme becerilerini yitirdikleri için çocukların gözünden dünyayı algılayamadıkları ve onları anlamada zorlandıklarıyla ilgili de düşündürmektedir.

Behrengi'nin kitabı, Küçük Kara Balık ise kendini, yaşamı ve dünyayı tanıma ve öğrenme süreci içindeki insana atıfta bulunmaktadır. Annesinin yumurtladığı binlerce yumurtadan hayatta kalmayı başarmış tek yavru olan Kara Balık annesinin ve etrafındaki tüm yaşlı balıkların itirazlarına rağmen yaşadığı derenin sınırlarının dışına çıkmak ister. Tek evladını bırakmak istemeyen annesi, küçük yavrusunu ne söylerse söylesin ikna edemez ve Kara Balık tehlikeler ve bir o kadar derin öğretilerle dolu bir yolculuğa çıkar. Yolculuk onu içinde yaşadığı dereden engin bir denize kadar götürür.

Her iki kitapta da kendine özgü yetenekleri olan ana karakterler mevcut olup bu karakterler yoluyla sorgulayıcı mesajlar verilmektedir. Küçük Prens kitabının ana karakteri Küçük Prens de diğer kitabın ana karakteri Küçük Kara Balık da iyi gözlemleyicidir dünyayı anlamlandırma, keşfetme eğilimindedir. İki kitapta da kahramanlarımız yolculuk yapmaktadır. Küçük Prens gezegenden gezegene hareket edip orada dünyada da bol örnekleri olan tiplerini görmekte; Küçük Kara Balık ise yaşadığı küçücük dere kenarından kocaman bir denize açılmaktadır. Kitaplar, okuyucunun derinlemesine fikir üretip eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini harekete geçirici niteliktedir.

Bu çalışmada birçok yönden benzer olduğu düşünülen iki önemli edebî eser olan Küçük Kara Balık ve Küçük Prens isimli kitapların Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilirliğine dikkat çekmek hedeflenmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında, dersin daha verimli, etkili, kalıcı ve öğrencilerin seveceği biçimde yürütülebilmesi için konuların masal, öykü, roman, şiir, anı, fıkra, biyografi, belgesel, gezi yazıları ve halk türküleri gibi edebî eserlerin işe koşularak işlenmesinin önemi vurgulanmaktadır (Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018). Alanyazında da Sosyal Bilgiler dersinde edebî eserlerden yararlanmanın önemi konusunda çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Demir, 2011; Mindivanlı, Küçük ve Aktaş, 2012; Sidekli, Tangülü ve Yangın, 2013; Kaymakçı, 2013; Kolaç ve Özer, 2018).

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Exupery'in *Küçük Prens ve Samed Behrengi'nin Küçük Kara Balık* adlı kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki temel beceriler, değerler ve 4. sınıf kazanımlarına dair bir içeriğe sahip olup olmadığını belirlemek ve bu yolla söz konusu kitaplarla yapılan eğitimin, uygulanan programı destekleme düzeyine dair fikir sahibi olmaktır.

Yöntem

Çalışma nitel metodolojiyle şekillenmiş tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubu, "*Küçük Kara Balık*" ve "*Küçük Prens*" kitaplarıyla 2018 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndan oluşmaktadır. Bu yönüyle doküman incelemesi yapılmıştır. Küçük Prens için Mavibulut yayıncılığın hazırladığı, Sumru Ağiryürüyen'in çevirisini yaptığı basım kullanılırken; Küçük Kara Balık için 6:45 Çocuk yayıncılığın hazırladığı, Oya Yalçın'ın çevirisini yaptığı basım kullanılmıştır.

Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Bu çalışmada Küçük Prens ve Küçük Kara Balık kitapları araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacılar tarafından ayrıntılı bir şekilde okunmuş, aranan söz konusu içerik, iki farklı elden tespit edilmiştir. Analiz sürecinde metinler içerisinde, 2018 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında kazandırılması

hedeflenen değerler, beceriler ve 4. sınıf kazanımlarının yer alma durumu incelenmiştir. 2018 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında kazandırılması hedeflenen değerler, beceriler ve kazanımlar şu şekildedir:

2018 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda “ 1. Araştırma 2. Çevre okuryazarlığı 3. Değişim ve sürekliliği algılama 4. Dijital okuryazarlık 5. Eleştirel düşünme 6. Empati 7. Finansal okuryazarlık 8. Girişimcilik 9. Gözlem 10. Harita okuryazarlığı 11. Hukuk okuryazarlığı 12. İletişim 13. İş birliği 14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme 15. Kanıt kullanma 16. Karar verme 17. Konum analizi 18. Medya okuryazarlığı 19. Mekânı algılama 20. Öz denetim 21. Politik okuryazarlık 22. Problem çözme 23. Sosyal katılım 24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama 25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma 26. Yenilikçi düşünme 27. Zaman ve kronolojiyi algılama” becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.

Aynı programda “1. Adalet 2. Aile birliğine önem verme 3. Bağımsızlık 4. Barış 5. Bilimsellik 6. Çalışkanlık 7. Dayanışma 8. Duyarlılık 9. Dürüstlük 10. Estetik 11. Eşitlik 12. Özgürlük 13. Saygı 14. Sevgi 15. Sorumluluk 16. Tasarruf 17. Vatanseverlik 18. Yardımseverlik” değerleri yer almaktadır.

Programda 4. Sınıflar için “1. Birey ve Toplum 2. Kültür ve Miras 3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler 4. Bilim, Teknoloji ve Toplum 5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim 6. Etkin Vatandaşlık 7. Küresel Bağlantılar” olmak üzere 7 öğrenme alanında toplam 33 kazanım yer almaktadır.

Bulgular

1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Değerlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde Küçük Kara Balık ve Küçük Prens'te yer aldığı belirlenen değerler sunulmuştur. Bu değerler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Küçük Prens ve Küçük Kara Balık kitaplarında yer alan değerler

Değerler	Kitaplar	
	Küçük Prens	Küçük Kara Balık
Dayanışma		X
Özgürlük	X	X
Bilimsellik	X	X
Estetik	X	X
Duyarlılık	X	X
Sevgi	X	X
Saygı	X	
Dürüstlük	X	
Adalet	X	
Sorumluluk	X	
Çalışkanlık	X	

Dayanışma

Küçük Kara Balık'ta kertenkele, balık sürüsünün balıkçılardan nasıl kurtulduğunu kahramanımıza anlatırken şu ifadeleri kullanarak dayanışmaya atıfta bulunuyor: “Sürüler

oluşturup balıkçılara zor zamanlar yaşattılar. Birbirlerine kenetlendiler. Ne zaman balıkçılar ağlarını fırlatsa hep beraber içine girip ağı kendileriyle beraber çekerek denizin dibine sürüklediler ve ondan kurtuldular.” Başka bir bölümde de Pelikanın kesesine hapsolan Kara Balık ve diğer küçük balıkların kurtulmak için birlikte hareket ettiği anlatılıyor.

Özgürlük

Küçük Prens kitabında genel anlamda özgürlük değeri ya da özerk düşünceyle ilgili içerikler mevcuttur. Üçüncü bölümde “Elbette, iyi çocuk olursan sana gündüzleri onu bağlaman için ip veririm. Bir de kazık” diyen yazara Küçük Prens: “Bağlamak mı? Ne saçma düşünce.” sözleriyle tepki göstermiştir (s.18).

Küçük Kara Balık geneli itibarıyla özgür olmak, başka diyarlara gitmek, oraları tek başına keşfetmenin hazzını yaşamak ve bunu kendi istediği için yapmak temaları üzerinde durmaktadır. Özgürlük ve özgür karar vermeyle ilgili Küçük Kara Balık isimli kitapta “Bu yorucu gezmeleri sürdürmek istemiyorum. Göz açıp kapayana kadar sizler gibi yaşlanmış olacağım ve eskisi gibi gözü, kulağı kapalı kalacağım. İstemiyorum, anlıyor musunuz?” ile “Hiç kimse aklıma filan girmedi. Benim aklım, fikrim var; anlıyorum; gözüm var, görüyorum.” ifadeleri bulunmaktadır.

Bilimsellik

Küçük Prens kitabının birinci bölümünde, hikâyenin ana kahramanlarından olan pilot, çocukluk zamanlarında kendisinin bir fil yutmuş boa yılanı çizdiğini, fakat kendisinden başka kimsenin bu resmi anlayamadığını ifade etmiştir. Başkalarının, kendisinin çizdiği resimde ne gördüklerini anlamak için de küçük bir deney yaparak bilimsel bir yöntemle başvurmuştur. Bu ifadeler şöyledir: “... Biraz akli başında görünen bir büyüğe rastladığımda yanımdan hiç ayırmadığım 1 numaralı resmi gösterip deneyimi yapıveriyordum. Görüldüğü kadar akıllı bir insan mıydı bakalım. Ama aldığım yanıt hep aynı oluyordu. “Şapka”...” (s. 10-11).

Benzer şekilde Küçük Prens, yazara “Sen de biliyorsun ki bu bir koyun değil, koç. Boynuzları var.” (s. 14) derken bilimin kanıtları kullanan yönüne ya da “Herkes bilir ki Amerika’da öğlen olduğunda, Fransa’da güneş batıyordur. Bu durumda insan 1 dakika içinde Fransa’ya gidebilse gün batımına tanık olabilir.” (s. 27) derken bilimin temelde gözlem ve tecrübelerden beslenen yönüne dikkat çekiyor.

Küçük Kara Balık’ta ise ilk sayfada kahramanımız annesine “Gidip bu derenin nerede bittiği görmek istiyorum. Sürekli bunu merak ediyorum. Başka yerlerde neler olduğunu düşünmekten gözüme uyku girmiyor.” diyor¹. Bilmeye, keşfetmeye anlamaya yönelik bu eğilim bilimsellik çerçevesinde değerlendirilebilir. Ya da ilerleyen satırlarda ana kurbağa kahramanımıza yaşamı tecrübeleriyle öğütüğünden bahsederken “Dünyanın bu gölden ibaret olduğunu bilecek kadar uzun yaşadım.” diyerek önemli bilgi kaynaklarından birinin tecrübeler olduğuna dikkat çekiyor. Küçük Kara Balık bu cümleye şöyle cevap vererek tecrübelerin tek başına yeterli olmadığına işaret ediyor: “Yüz yıl bile yaşasanız yine de cahil ve işe yaramaz bir kurbağa olarak kalacaksınız.”

Estetik

¹ Eserin basımında sayfa numarası kullanılmadığından bu çalışmada Küçük Kara Balıktan yapılan alıntılar için sayfa numarası verilememektedir.

Küçük Prens kitabının ikinci bölümünde hikâyeyi kendi ağzından anlatan pilot, okuyucunun Küçük Prens'i zihninde canlandırması için Küçük Prens'in resmini çizmiştir ve resimle ilgili şunları yazmıştır. "... İşte bunca zaman sonra en iyi çizebildiği resmi bu. Tabii, yaptığım resim aslında modelin ne kadar sevimli olduğunu yansıtmaktan çok uzak..." (s. 12)

Küçük Prens kitabının başka bir bölümünde "Biraz uzaktan bakıldığında, görüntü müthişti. Çünkü bu ordunun hareketleri, bir bale gösterisindeki gibi düzenliydi." (s. 58) derken yine estetik değerine işaret ediliyor.

Küçük Kara Balık kitabının bazı bölümlerinde ise güzellik vurgusu yapılıyor. Kurbağa yavrularından biri kendini tanıtırken "Tüm dünyada bizden daha güzelini bulamazsın. Senin gibi biçimsiz ve çirkin suratlı değiliz." ifadelerini kullanıyor.

Duyarlılık

Küçük Prens adlı kitapta bulunan değerlerden birisi de duyarlılıktır. Küçük Prens kitabının beşinci bölümündeki şu ifadeler "... Küçük Prens günün birinde bizim çocuklar da iyice bellesinler diye bir resim yapmamı öğütledi. Bir gün yola düşerlerse bu bilgi işlerine yarar." (s.24) duyarlılığa güzel bir örnektir.

Küçük Kara Balık'ta ise genel manada bir duyarlılık olduğunu söylemek mümkün. Kara balık dünyaya ve yaşadıklarına özel düşüncelerle yaklaşıyor. Etrafında olup bitenlere kayıtsız değil ve sürekli derinden derine düşünüyor.

Sevgi

Sevgi değeri, hikâyenin birçok bölümünde hissettirilmekle birlikte bazı bölümlerde açık bir şekilde vurgulanmıştır. Sevgi değerinin Küçük Prens hikâyesinin genel vurgularından biri olduğu söylenebilir. Kitabın yedinci bölümünde Küçük Prens'in "... Eğer, milyonlarca yıldızdan yalnız birinde tek bir örneği olan bir çiçeği seviyorsan, yıldızlara bakmak bile mutlu hissettirir sana kendini. Çiçeğim oralarda bir yerde dersin kendine" (s. 30) cümlelerinde çiçeğine beslediği sevgiye işaret edilmektedir.

Küçük Kara Balık'ta ise sevgi değeriyle ilgili ilk önce, gitmemesi için yavrusuna yalvaran anne balığın sözleri dikkat çekiyor. Daha sonraki satırlarda da kahramanımızın, ışığının yansımalarını izlemekten büyük keyif aldığını ifade ettiği aya olan sevgisi anlatılıyor.

Saygı

Küçük Prens kitabında saygı değerinin hikâyenin genelinde vurgulandığı düşünülmektedir. Küçük Prens uğradığı gezegenlerde her seferinde kendine çok tuhaf gelen insanlarla karşılaşmış yine de onlara saygı göstermeye, onları üzmemeye çalışmıştır. Örneğin 10. Bölümde karşılaştığı, emir vermekten çok hoşlanan kral Küçük Prens'in gitmesini bir türlü istemeyince Küçük Prens onu üzmemek için "Majesteleri emirlerine harfiyen uyulmasını istiyorlarsa, bana mantıklı bir emir verebilirler. Örneğin bir dakika içinde yola çıkmamı buyurabilirler..." (s. 42) demektedir.

Dürüstlük

Küçük Prens kitabının on beşinci bölümünde, Küçük Prens'in uğradığı altıncı gezegende karşılaştığı coğrafyacı, kâşifin en önemli özelliklerinden birisinin dürüst olmak olduğunu Küçük Prens'e şu ifadelerle anlatmaktadır: "...Çünkü yalan söyleyen bir kâşif, coğrafya kitaplarında felaketlere yol açar..." (s. 55). Ayrıca Küçük Prens'in kendisine yöneltilen sorulara

doğru bir biçimde cevap verişinden ve kendisinin karşılaştığı kişilerden aldığı doğru yanıtlardan, dürüstlük değerinin hikâye boyunca hissettirildiği sonucuna ulaşılabilir.

Adalet

Kitabın onuncu bölümünde, Küçük Prens'in uğradığı birinci gezegende bulunan kral, Küçük Prens'e otoritesine ilişkin bilgiler verirken, kendi otoritesinin dayandığı değerlerden birisinin de adil olma değeri olduğunu ifade etmektedir. Bu ifadeler şöyledir: "... Herkesten verebileceği kadarını istemek gerek. Otorite her şeyden önce mantık ister. Gidip de halka, kendilerini denize atmalarını emrederseniz devrim yaparlar. Ama itaat istemek benim hakkım. Çünkü ben mantıklı emirler veriyorum." (s.40)

Sorumluluk

Küçük Prens'in on dördüncü bölümünde Küçük Prens beşinci kez başka bir gezegene uğramaktadır ve burada bir feneri yakıp söndüren bekçi ile karşılaşmaktadır. Bekçinin görevi, zamanı geldiğinde feneri söndürmek ve tekrar yakmaktır ve o işini büyük bir sorumluluk duygusuyla yapmaktadır. Küçük Prens bu yüzden daha önce uğradığı gezegenlerde karşılaştığı kişilere kıyasla, bu kişiyi kendisi dışında bir işle uğraştığı için daha çok sevdiğini ve arkadaş olabilecek bir insan olarak görmektedir. Benzer şekilde dokuzuncu bölümde Küçük Prens, hem etkin hem de sönmüş volkanların bacalarını titizlikle temizlediğini anlatırken "Volkanlar iyi temizlenirlerse patlamadan usul usul düzenli şekilde yanarlar." (s.34) şeklindeki ifadeleriyle gezegenindeki sorumluluğuna işaret etmektedir.

Çalışkanlık

Küçük Prens kitabının beşinci bölümünde Küçük Prens'in gezegeninde her gün hiç yorulmadan yaptığı işler anlatılmakta ve Küçük Prens'in çalışkanlığına vurgu yapılmaktadır. Küçük Prens, "Bu bir disiplin meselesi, her sabah kendinize çeki düzen verdikten sonra gezegeni de köşe bucak temizlemelisiniz." (s. 24). Kitabın başka bölümlerinde de çalışkanlığa dair içeriğe rastlamak mümkündür.

2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Becerilere İlişkin Bulgular

Genel olarak değerlendirildiğinde her iki kitapta da Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında bahsedilen becerilere ilişkin içerikler mevcuttur ve kitabı okuyan öğrencilerle bu becerilere dair derin sohbetler yapılabilir. Öğrencilere bu becerileri içerikte nerelerde ne ölçüde gördükleri sorulabilir. Bu çalışma kapsamında tespit edilen beceriler Tablo 2.'de sunulmaktadır.

Tablo 2: Küçük Prens ve Küçük Kara Balık kitaplarında yer alan beceriler

Beceriler	Kitaplar	
	Küçük Prens	Küçük Kara Balık
Araştırma	X	X
Çevre okuryazarlığı	X	X
Eleştirel düşünme	X	X
Empati	X	X
Girişimcilik	X	X
Gözlem	X	X
İletişim	X	X
İş birliği	X	X

Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	X	X
Kanıt kullanma	X	X
Karar verme	X	X
Mekânı algılama	X	X
Problem çözme	X	X
Yenilikçi düşünme	X	X

3. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanımlara İlişkin Bulgular

Kitaplarda daha çok Birey ve Toplum öğrenme alanı kazanımlarına uygun içerik mevcuttur. İstisnai olarak İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında sadece “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.” kazanımına uygun içerikler tespit etmek mümkündür.

Tablo 3: Küçük Prens ve Küçük Kara Balık kitaplarında Program kazanımları

Kazanımlar	Kitaplar	
	Küçük Prens	Küçük Kara Balık
Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır. (Birey ve Toplum)	X	X
Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar. (Birey ve Toplum)	X	X
Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar. (Birey ve Toplum)	X	X
Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder. (İnsanlar, Yerler ve Çevreler)	X	X

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Küçük Prens ve Küçük Kara Balık isimli kitapların programda adı geçen “dayanışma, özgürlük, bilimsellik, estetik, duyarlılık, sevgi, saygı, dürüstlük, adalet, sorumluluk, çalışkanlık” değerleri ile “araştırma, çevre okuryazarlığı, eleştirel düşünme, empati, girişimcilik, gözlem, iletişim, işbirliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, mekânı algılama, problem çözme ve yenilikçi düşünme” becerilerini içerdiği tespit edilmiştir. Bu sonuç Küçük Prens kitabını inceleyen Eryılmaz ve Çengelci Köse'nin (2018) çalışması ve Küçük Kara Balık kitabını inceleyen Belet Boyacı, Güner, Babadağ'ın (2017) çalışmalarıyla da örtüşmektedir.

Ayrıca kitapların her ikisinin de 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Birey ve Toplum öğrenme alanı kazanımlarına uygun içerik barındırdığı ve bazı kazanımlar için işe koşulabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bakımdan söz konusu kitapların Sosyal Bilgiler dersinde kullanılabilecek oldukça önemli kaynaklar olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda Samed Behrengi'nin Küçük Kara Balık kitabının ve Exupery'nin Küçük Prens isimli kitaplarının özellikle ilkökul çağındaki çocuklara yönelik olarak; merak etmeyi, özgür düşünmeyi, kendi amaçlarını seçmeyi, seçme duygusunun hazzını yaşamayı ve bağımsız olmayı vurgulayan değerler için kullanılabileceği önerisinde bulunulabilir. Ayrıca söz konusu kitaplar doğrudan ve dolaylı olarak düzenlenecek etkinlikler yoluyla sevgi, saygı, dürüstlük, bilimsellik, estetik gibi değerlerin kazandırılmasında da kullanılabilir.

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersinde edebî eserlerden faydalanmanın yaygınlaştırılmasının Sosyal Bilgiler dersinin daha etkili biçimde yürütülmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu anlamda edebî eserlerin Sosyal Bilgiler dersinde beceri ve değer eğitiminde kullanılmasına yönelik etkinlikler geliştirilebilir.

Kaynaklar

Belet Boyacı, Ş. D., Güner, M., Babadağ, G. (2017). “Dünyada başka şekilde yaşamak da mümkün mü?” Değer eğitiminde “Küçük Kara Balık” örneği. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, 5(3), 172-194. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s8m

Çengelci Köse, T., Eryılmaz, Ö. (2018). Sosyal bilgilerde edebî ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği. Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(1), 65-79.

Demir, S. B. (2011). Sosyal bilgiler öğretim programına göre tasarlanmış hikâyelerin etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Karatay, H, Destebaşı, F, Demirbaş, M, (2015). Çocuk edebiyatı ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(2): 123-140.

Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 20, 230-255.

Kolaç, E., Özer, H. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünlerin kullanımı ve değer aktarımındaki katkılarına yönelik öğretmen adaylarının görüşleri. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi, 7 (4), 2629-2655.

Mindivanlı, E., Küçük, B. ve Aktaş, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1(3), 93- 101.

Sidekli, S., Tangülü, Z., Yangın, S. (2013). Sosyal bilgiler eğitimi: öğretmenim bana hikâye anlatır mısın? Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(4), 311-323.